

Pedagogische kwaliteitscriteria voor kinderdagverblijven: een voorstel

De kinderopvang zit in de lift. Tussen 1986 en 1989 verdubbelde het aantal kinderdagverblijven, vooral door toedoen van het bedrijfsleven. De recente stimuleringsmaatregel van de regering (130 miljoen extra per jaar) stelt de gemeenten in staat hun voorzieningen voor kinderopvang exponentieel uit te breiden. Misschien zullen eindelijk de lange wachtlijsten van crèches verdwijnen, en zal het curieuze fenomeen van prenatale aanmeldingen wellicht tot het verleden gaan behoren. Men mag verwachten dat als de Nederlandse economie haar grote behoefte aan vrouwelijke arbeidskrachten (vooral in de verzorgende beroepen) blijft behouden, kwantitatief gezien de kinderopvang zal floreren.

Maar houdt de kwaliteit van de kinderopvang wel gelijke tred met de onstuimige groei van aantallen 'kindplaatsen'? De kwaliteit van kinderdagverblijven is tot nu toe nauwelijks een aandachtspunt van beleidsvoerders gebleken. Organisaties zoals de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Vereniging van Ondernemingen in de Geprivatiseerde en Gesubsidieerde Sector (VOS) hebben recentelijk geprobeerd de gewenste kwaliteit van kinderdagverblijven en andere vormen van kinderopvang in modelverordeningen en -richtlijnen te verwoorden, maar deze pogingen zijn mislukt. De voorschriften hebben louter betrekking op de personele en materiele eisen die aan kinderopvang moeten worden gesteld. De pedagogische kwaliteit blijft volstrekt onderbelicht. Zo meldt de VNG in haar keuring verzorgde brochure 'Gemeenten en kinderopvang. Modelverordening' (Den Haag, 1990) plompverloren dat de pedagogische kwaliteit van kinderopvang 'een boterzacht begrip' is. In de modelverordening die bedoeld is voor alle gemeentelijke instellingen op het terrein van kinderopvang, worden meikwaardigerwijze wel suggesties gedaan voor de wijze waarop dit zogenaamde boterzachte kwaliteitsbegrip kan worden geoperationaliseerd. Zo bevat de verordening een Modelinspectieformulier Kindercentra (bijlage 3), dat de controlerend ambtenaar van de GGD kan gebruiken bij zijn inspectietocht langs de kinderdagverblijven. De VNG

heeft zich hierbij niet de moeite getroost pedagogische en ontwikkelingspsychologische deskundigen te raadplegen over het meten van pedagogische kwaliteit, en men is dus niet op de hoogte van allerlei gestructureerde observatiesystemen om de kwaliteit van kinderopvang vast te stellen. Dat leidt tot de volgende kodige paragraaf over kwaliteit — de enige paragraaf over pedagogische kwaliteit in het Modelinspectieformulier:

- 1 Gaan leid(st)ers met kinderen dagelijks naar buiten ja/nee
- Gaan leid(st)ers met kinderen buiten het centrum ja/nee
- 2 Huilende kinderen ja/nee
- 3 Activering/stimulering van kinderen
- 4 Organisatie
- 5 Sfeer
- 6 Algemene indruk

De aïme controlerend ambtenaar van de GGD — doorgaans ook niet pedagogisch of ontwikkelingspsychologisch geschoold — moet dan ook nog zelf zijn conclusies trekken over de weging van de antwoorden op de verschillende vragen. De VNG spreekt zich erbij voorbeeld niet over uit of huilende kinderen nu wel of niet mogen voorkomen in een goed kinderdagverblijf.

Het zal duidelijk zijn dat de pedagogische kwaliteit van kinderdagopvang serieuze aandacht verdient van overheid, wetenschap en praktijk. Er zou een discussie moeten ontstaan over pedagogische kwaliteitscriteria die als richtsnoer kunnen dienen voor de vergroting van de kwaliteit in deze periode van enorme groei van de kinderopvang. De volgende overwegingen zouden onderwerp van deze discussie kunnen zijn:

- 1 De pedagogische kwaliteit van kinderdagverblijven kan worden afgemeten aan de mate waarin de kinderen in staat worden gesteld een veilige gehechtheidsrelatie met de professionele opvoeder op te bouwen.

In de eerste paar levensjaren is het opbouwen van een veilige gehechtheidsrelatie de belangrijkste opvoedings- en ontwikkelings-

er, dat een poging doet
 one en praktijk te over
 schillende vragen uit de
 ven aangegeven, worden
 gesteld. Eerst wordt het
 erd, met de antwoorden
 one mensen' meestal wor
 n wordt een kleine maat
 te gemaakt uit de onder
 dat onderwerp. Elk ge
 beknoot samengevat. Ver
 mentaar gegeven op de me
 e van de verschillende on
 otte wordt geprobeerd op
 oeksresultaten een conclu
 verker te formuleren. Soms
 (het werken van een moe
 ng geen nadelige invloed op
 n naar kinderen), soms is de
 ceid (kinderen kunnen ze
 ormen met een stiefouder,
 n die omstandigheden ver
 gemakkelijker dan wanneer
 o ligt)

ek van zo'n boekje moet ei
 ize worden gemaakt uit de
 tuut. Schaffer koos begri
 voor Engels onderzoek. Op
 voms teruggaat tot de jaren
 kritiek hebben. De auteur is
 en kritisch in het bespreken
 te van de door hem gesc
 en en hun resultaten. Da
 dering voor zijn poging p
 r te laten profiteren van wa
 ontdekken. Wel vraagt het
 matig te worden bijgewe
 nkbaar dit over enkele jaren
 nderzoek (deels) is verouderd
 prima stof om studenten te le
 ritisch paper produceert. Wie
 land zoets aanpakken?

r, H.R. (1990), *Making deci-*
sions. Oxford: Basil Blackwell.
 prijs met harde kaft £ 30,00, als
 95

di J. Hellendoorn, Rijksuniversiteit
 Vakgroep Orthopedagogiek,
 eg 52, 2300 RB Leiden

taak. Het kind heeft niet alleen een gehechtheidsrelatie met de biologische moeder, maar ook met andere opvoeders, waaronder professionele opvoeders zoals crècheleidsters. Wij vonden in ons Leidse onderzoek naar gehechtheid en kinderopvang dat alle leidsters uit de 'betere' crèches (die aan de oude WKN-normen voldeden) een gehechtheidsrelatie met de aan hun zorg toevertrouwde baby's aanknoopten (Goossens & Van IJzendoorn, 1990). Het betrof hier baby's die al vóór hun negende levensmaand meer dan vijftien uur per week een kinderdagverblijf bezochten, en met dezelfde leidsters interacteerden. Een kleine meerderheid van de leidsters bleek in staat een veilige relatie op te bouwen. Uit vervolgonderzoek bleek dat de kinderen van deze leidsters als peuter sociaal-emotioneel beter functioneerden dan kinderen die een angstige gehechtheidsrelatie met hun leidster hadden (Van IJzendoorn e.a., 1990). In kinderdagverblijven 'verblijven' kinderen niet, maar ze worden er opgevoed – of de instellingen zelf dat nu willen of niet. Deze opvoeding dient optimaal te zijn, en dus in ieder geval te leiden tot veilige gehechtheid.

2. *Ten minste twee condities zijn van belang voor het ontstaan van veilige gehechtheidsrelaties: a. professionele opvoeders moeten in staat zijn responsief in te spelen op signalen van het kind; b. er moet sprake zijn van continuïteit in de kinderopvang.*

Responsiviteit gedefinieerd als het snel en adequaat inspelen op signalen om communicatie van het kind, bleek in ons Leidse onderzoek de leidsters met een veilige relatie met de baby te onderscheiden van de leidsters met een angstige relatie (Goossens & Van IJzendoorn, 1990). Leidsters met een veilige gehechtheidsrelatie bleken responsiever in te spelen op de baby dan leidsters met een angstige relatie. Responsiviteit is overigens geen 'boterzacht' begrip, maar kan langs de weg van gestructureerde observatie betrouwbaar en valide worden gemeten. Responsiviteit vereist continuïteit in de zorg voor ieder individueel kind. Professionele opvoeder en kind moeten leren op subtiele wijze met elkaar te communiceren, en dat kost tijd. Uit ons onderzoek bleek dat kinderen die méér uren per week in het kinderdagverblijf doorbrachten, ook vaker veilig gehecht

waren aan hun leidster. Continuïteit betekent ook dat het kind niet voortdurend met wisselende leidsters wordt geconfronteerd, en met een scheiding van de leidster met wie het een gehechtheidsrelatie heeft opgebouwd. De huidige praktijk in kinderdagverblijven is doorgaans dat de kinderen in de leeftijd van ongeveer achttien maanden naar een andere groep worden overgeplaatst, waarvoor een andere leidster verantwoordelijk is. Dat gebeurt dus juist op het moment dat de gehechtheidsrelatie met de eerste leidster is uitgekristalliseerd; het kind ervaart een onverdiende breuk in deze relatie, en moet zich weer inspannen om de nieuwe leidster te leren begrijpen en vertrouwen. Continuïteit betekent ook dat de doorstroming van het pedagogische personeel zoveel mogelijk moet worden teruggedrongen door het plezier in het werk, en de status van dit moeilijke beroep te verhogen. Het is onjuist het belang van betere arbeidsvoorwaarden voor professionele opvoeders uit te spelen tegen het belang van uitbreiding van kwaliteit en kwantiteit in de kinderopvang. Vanuit het oogpunt van gehechtheid is discontinuïteit uit den boze: kinderen moeten niet gedurende slechts een paar dagdelen per week op het kinderdagverblijf 'geparkeerd' worden; kinderen mogen niet telkens met wisselende opvoeders geconfronteerd worden; kinderen hebben recht op goed geschoolde opvoeders: groepsopvoeding buiten het gezin is immers een heel andere zaak dan gezinsopvoeding.

Nu door overheid en bedrijfsleven zoveel geld in de kinderopvang wordt gepompt, ontstaat een groot tekort aan gekwalificeerd pedagogisch personeel; de uitbreiding van de werkgelegenheid in de kinderopvang wordt begroot op enkele tienduizenden vacatures. De kwaliteit van de kinderopvang komt hierdoor onder druk te staan. De kinderopvang is in verzuimd Nederland lange tijd onderbedeeld geweest (Clerkx & Van IJzendoorn, 1991). De huidige inhaalrace mag niet op kosten van de kwaliteit gaan.

Prof. dr. M.H. van IJzendoorn, Rijksuniversiteit Leiden, Vakgroep Algemene Pedagogiek, Wassenaarseweg 52, 2300 RB Leiden.